

DE ZICHTBAARHEID VAN HET GEBITSFRONT *)

Wanneer men met name de studieboeken over de prothetiek naspeurt inzake de opstelling van het gebitsfront, dan wordt bij de bepaling van het incisale niveau onveranderlijk uitgegaan van de lipspleet-in-rust als maatstaf. De projectie daarvan op de beetplaten, benedenwaarts gecorrigeerd met anderhalve millimeter, wordt dan geacht samen te vallen met de lijn die de snijranden van de boventanden verbindt.

Het spreekt vanzelf dat bij het opstellen van het boven- en benedenfront, als nabootsing van de door de natuur gegeven relatie, wordt uitgegaan van een anatomisch bepaalde merklijn waarvoor de rima oris uiteraard het aangewezen uitgangspunt vormt. Wel dient daarbij de vraag te worden gesteld of dit fysiologisch gegeven ten aanzien van zijn plaats een dusdanige onveranderlijkheid bezit dat daarvan onder alle omstandigheden zonder enig correctief de juiste situatie weergeeft.

Hierbij dient aanstonds te worden gedacht aan de geleidelijke veranderingen waaraan het gelaat in de loop der jaren is onderworpen; wijzigingen in de uiterlijke structuur van de het benige aangezicht bedekkende weefsels, die zich zo duidelijk aftekenen dat zij tezamen voor het leeftijdstype kenmerkend zijn. Deze veranderingen hebben bovendien voor wat ons onderwerp betreft, niet alleen betrekking op de configuratie van de lippen en het lippenrood, maar evenzeer op de plaats van de lipspleet ten aanzien van het gebitsfront voor zover dit tot uitdrukking komt in het incisale niveau en de zichtbaarheid der elementen bij de mimische activiteit der betreffende spiercomplexen.

Bij aanwezigheid van het natuurlijke kauworgaan is de incisale lijn een anatomisch bepaald element, gebonden aan de structuur van het gebit. Dit kan fysiologisch aan verandering onderhevig zijn voor zover deze door de geleidelijke abrasie wordt tot stand gebracht. Dit betekent in de loop der jaren, al naar de mate van de intensiteit ervan, een verlaging van de beethoogte die in veel gevallen ook in het uiterlijk zijn weerspiegeling vindt. Bij oude individuen van natuurvolken is dat vaak opvallend. In onze huidige beschavingsperiode daarentegen neemt de abrasie doorgaans niet zodanige afmetingen aan dat met een overeenkomstige en waarneembare versterking van de gelaatsproporties rekening moet worden gehouden. Voor de praktijk der prothetische toepassingen mag zij als regel worden verwaarloosd.

Waar echter wel rekening mede moet worden gehouden is de invloed van de veroudering der betreffende weefsels op de zich dientengevolge wijzigende plaats

*) Naar aanleiding van de betreffende demonstratie op de Universiteitsdag.

van de lipspleet ten opzichte van het anatomisch gefixeerde incisale niveau van het natuurlijke gebit.

Het is de verdienste geweest van een medewerkster van wijlen Prof. WILD te Zürich, mw. Ming Chu Chang, dat zij hiernaar een onderzoek heeft ingesteld. Enerzijds strekte dit zich uit tot de fysionomische relatie al naar de gezichtsvorm, kaakprofiel en beettype, daarnaast naar de invloed van de leeftijd op de zichtbaarheid van de tanden. Kort samengevat komt het resultaat van haar bevindingen er op neer dat, uitgaande van de opening der lipspleet bij het uitspreken van de klinkers a, e, i, o, u, die bij de i het geringst en bij de a het grootst is, de snijranden van het bovenfront zichtbaar worden. Daarbij vereisen de o en de u een specifieke configuratie van de lippen. Voorts stelde zij vast dat breedgezichten ook bij het lachen minder gebit ontbloten dan lang- en smalgezichten, welke mate van tandenvertoon voor het betreffende gelaats-type karakteristiek is.

Van waarde voor de prothetiek is verder vooral dat met het toenemen van de leeftijd de zichtbaarheid van het gebit aanmerkelijk vermindert. Zo vond zij dat bij 60-jarige breedgezichten bij het uitspreken van de „a” het bovenfront niet meer zichtbaar wordt. Bij de langgezichten daarentegen komt bij jeugdige personen het bovenfront in alle gevallen tot zichtbaarheid, hetwelk ook op hogere leeftijd het geval blijft. Bij 60-jarigen komt daarbij in tweederde der onderzochte gevallen ook het onderfront voor de dag.

Deze verandering moet worden toegeschreven aan twee omstandigheden: het geleidelijk verslappen van de gelaatsspieren en het verlies aan veerkracht van de elastische vezels van de huid. De bovenlip wordt a.h.w. ongemerkt uitgerekt en bijgevolg langer. De druk hiervan op de onderlip doet deze naar buiten omkrullen, hetgeen de zichtbaarheid van het onderfront veroorzaakt.

Voor de praktische prothetiek betekent zulks dat met de leeftijd de zichtbaarheid van het gebitsfront, gemeten naar de omvang van het ontblote oppervlak, afneemt en het incisale niveau bij oudere personen schijnbaar hoger ligt dan bij representanten van de jeugd. Hiermee hangt dan weer samen een zichtbaarheidstoename van de ondertanden waarvan de omvang mede bepaald wordt door de mate van verslapping van de onderlip. Aangezien dit als een opvallend ouderdomsverschijnsel moet worden erkend doet een prothese-constructie met opvallend vertoon van het onderfront „oud” aan.

Wanneer nu met behulp van de prothese de gelaatsexpressie moet worden hersteld dan is de omvang van de zichtbaarheid van het gebitsfront en de verdeling ervan over onder- en boventanden van overwegend belang voor een natuurlijk effect. Deze moet dus worden aangepast bij het leeftijdstype van de tandeloze, d.w.z. niet volgens de gegevens van de burgerlijke stand maar zoals die zich aan de beschouwer vertoont.

Uitgangslijn hiervoor is het incisale niveau zoals dit relatief dient te worden vastgelegd in verband met het voorkomen van de patiënt. De plaats die eraan wordt gegeven is maatgevend voor de verhouding in de zichtbaarheid van de boven- en de ondertanden.

Afb. 1

Afb. 2

Afb. 3

Afb. 4

Afb. 1. Afgezien van de te smalle tanden (en de veel te lichte tint) ligt het incisale niveau aanmerkelijk beneden de lijn die de mondhoeken verbindt. Deze accentuering symboliseert een mondvorm en zichtbaarheid van het bovenfront die het kenmerk zijn van de jeugd, een levensperiode welke de prothesedragers kennelijk reeds lang achter zich heeft gelaten. Het kunstgebit is tot blikvanger geworden, die het „anachronisme” in de camouflage aan de beschouwer opdringt.

Afb. 2. Overdreven accent gelegd op het gebit dat onmiddellijk opvalt. Incisale niveau gaat schuil achter de onderlip, hetgeen een kenmerk is van de frontstructuur bij teenagers, wier boventanden bij het (glim)lachen incisale in aanraking blijven met de onderlip.

Afb. 3. Te laag incisale niveau, ongeacht de voor het gelaat te smalle tanden. Incisale niveau ligt aanmerkelijk beneden de lijn die de mondhoeken verbindt.

Afb. 4. Correctie op de situatie, weergegeven in afb. 3.

Afb. 5

Afb. 6

Afb. 7

Afb. 8

Afb. 5. Incisaal niveau te laag voor het leeftijdstype van de prothesedraagster.

Afb. 6. Correctie door middel van verhoging van het niveau.

Afb. 7. Tekort aan zichtbaarheid van het gebitsfront. Bij het lachen blijft het bovenfront bedekt door de lip.

Afb. 8. Correctie op de incisale opstelling van afb. 7.

Voor het visuele effect van de rehabilitatie van het aangezicht door middel van een prothese dient hierbij nogmaals de aandacht te worden gevestigd op een passende tandkeuze, niet alleen voor wat betreft de tint maar vooral ook de grootte. Verontachtzaming van een natuurgelijkende beslissing ten deze kan door een juiste oriëntatie van het incisale niveau niet worden gecompenseerd. Dit belangrijke aspect moge hier verder buiten beschouwing blijven.

Bij de vaststelling van de onderste begrenzing van het bovenfront dient men aan de hand van het vorenstaande drie factoren in acht te nemen:

- a. het gelaatstype: smalgezicht of breedgezicht;
- b. het geslacht;
- c. de leeftijd, d.w.z. het type dat de tandeloze in zijn uiterlijke verschijning vertegenwoordigt met inachtneming van de meerdere of mindere levendigheid van de mimiek.

Ad a. Reeds werd gewezen op de omstandigheid dat breedgezichten een kleiner deel van het gebit bij het spreken en lachen ontbloten dan langgezichten. Men zal derhalve bij de eerste categorie minder vertoon van tanden hebben na te streven dan bij vertegenwoordigers van de laatstgenoemde.

Ad b. Het is een alom waarneembaar verschijnsel dat vrouwen hun tanden (in letterlijke zin) meer laten zien dan mannen. De effectwerking van deze opvallende zichtbaarheid kan dan ook als een specifiek vrouwelijk kenmerk worden beschouwd en dient ook bij patiënten die de bloeiperiode van de jeugd reeds zichtbaar voorbij gestreefd zijn zorgvuldig in acht te worden genomen. Klachten over te geringe zichtbaarheid komen derhalve het meest van de zijde der prothesedraagsters. Wel dient er rekening mee te worden gehouden dat de zichtbaarheid niet uitsluitend beheerst wordt door het incisale niveau maar bovendien door de configuratie van de lippen bij het spreken en (vooral) lachen, zomede de verticale beweeglijkheid daarvan. Hier dient men zich derhalve voor overdrijving van de zichtbaarheid door een te lage oriëntering van het incisale niveau te hoeden, mede in verband met de volgende opmerkingen.

Ad c. Reeds werd vastgesteld dat met het toenemen van de leeftijd de ontbloting van het gebitsfront als gevolg van de verminderde mimische spierfunctie en verlies aan vezelelasticiteit afneemt. Voor de praktijk der frontopstelling betekent dit een samenvallen van rima oris met de snijranden van het bovenfront. Anders geformuleerd: veel vertoon van tanden en tandvles is een kenmerk van het jeugdige gelaat. Het heeft geen zin om door een dergelijke opstelling onder gebruikmaking van een opzettelijke verlaging van het incisale niveau een kwasi-verjeugdiging tot stand te willen brengen. Het leeftijds-type wordt nu eenmaal bepaald door een aantal kenmerken, waaronder verlies van „fraicheur”, van de turgor van de gelaatshuid, wijziging van de gelaattint, ploovorming om mond en kin. De contrastwerking van het gebit ten opzichte van de omlijsting te willen afstemmen op een voorbije levensfase betekent niets anders dan het creëren van een opzichtige tegenstelling, een anachronistisch accent dat als blikvanger fungeert en de aandacht ook van de niet geoeffende

beschouwer op het kunstgebit vestigt. De camouflage der gebitsverminking verkeert op die wijze in haar tegendeel.

Dat ook het zichtbaar worden van het „tandvlees” een storend element vormt bij het streven naar een natuurgelijkend effect behoeft in dit verband weinig nadruk, ongeacht of dit een gevolg is van een te laag niveau dan wel van het aanbrengen van voor het geval te kleine, althans te korte tanden. Is de kunstharsrand niet gemodelleerd en daardoor de nabootsing van de tandvleeszoom achterwege gebleven dan is de camouflage al heel gebrekkig en in feite een ontmaskering bij de eerste aanblik van de prothesedraagster of -drager.

Behoeft er nog op te worden gewezen dat behalve een te laag ook tegen een te hoge plaatsing van het bovenfront moet worden gewaakt? Er werd reeds gewezen op klachten over een te geringe zichtbaarheid, die volgens de patiënt de indruk wekt alsof geen prothese wordt gedragen. Dit wordt doorgaans onderstreept door een overeenkomstige uitspraak van derden.

Het kan niet worden ontkend dat een tekort aan vertoon van het bovenfront, al dan niet gepaard aan een demonstratie van ondertanden „oud” maakt, althans de patiënt zonder noodzaak ouder doet schijnen dan wellicht met de leeftijd overeen komt. Dit kan zeker niet op onze weg liggen. De patiënt kan met recht verlangen dat hij of zij voor dit prothetisch effect wordt gevrijwaard.

De praktijk wijst uit dat ook tekort aan zichtbaarheid van het onderfront aanleiding kan geven tot klachten over een niet bevredigend aspect van de camouflage. Bij een te lage plaatsing van het incisale niveau dreigt dit gevaar uiteraard. Een terloopse opmerking in de omgeving van de tandeloze: „heb jij geen ondergebit?” is voldoende om de patiënt tot een verzoek om correctie van het vermeende cosmetische manco te activeren.

Ligt de oorzaak niet in een daartoe leidende plaatsing van het incisale niveau dan kan het gemis aan voldoende vertoon van de snijranden der onderincisieven verband houden met de functioneel geboden geringe verticale overbeet, iets waarvoor in het natuurlijke gebit het equivalent doorgaans niet aanwezig is. Met een hogere opstelling van het onderfront loopt men het risico dat deze overbeet functioneel storend gaat werken vanwege de gaping in de molaarstreek bij propaline bewegingen van de onderkaak en dientengevolge een verbreken van de retentie van het bovengebitt.

Als geheel kan een tekort aan zichtbaarheid van het gebitsfront ook nog zijn oorzaak vinden in een te dorsale opstelling. De neiging om uit stabiliteits-overwegingen zich krampachtig te houden aan de door Gysi bevolen plaatsing van de frontelementen op de kaakwal en ter (cosmetisch averechtse) compensatie een verdikking van de labiale kunstharsrand aan te brengen, brengt de tanden te veel in de schaduw van de lippen. Hier kan alleen een meer labiale opstelling uitkomst brengen.

Gelijk reeds eerder werd opgemerkt, men blijve zich steeds ervan bewust dat alleen de pasprothese in staat stelt om dit soort gebreken gemakkelijk en in alle variaties (experimenteel) te verhelpen. Het kan niet met genoeg nadruk worden aanbevolen om deze geïndiceerde maar tevens laatste gelegenheid voor elke

correctie niet onbenut te laten voorbij gaan in de haast om met de volgende patiënt te kunnen beginnen. Uit welbegrepen eigenbelang verdient het dringend aanbeveling zich stelselmatig rekenschap te geven van alle cosmetische factoren waaraan de nodige aandacht moet worden geschonken om niet achteraf geconfronteerd te worden met opmerkingen van de patiënt over ware of vermeende tekortkomingen. Ingrijpende wijzigingen in de opstelling laten zich aan de kunstsharsprothese niet meer aanbrenge!

Bij een ernstig streven naar een natuurgelijkend effect dient men wel te bedenken dat het een toeval is wanneer bij de (eerste) opstelling reeds een alleszins bevredigend resultaat is bereikt. In de regel is het eerder een minimum waaraan alleen door proefgewijze veranderingen een maximum kan worden verwekelijkt. Dit geldt vaak voor de tandkeuze maar niet minder voor het zoeken van de juiste hoogte voor het incisaal niveau.

Elke practicus is aan zichzelf verplicht studie te maken van de karakteristiek van het gelaat in de onderscheidene leeftijdsfasen en van het aandeel dat het natuurlijke gebit in de algehele fysionomie heeft. Men behoeft zich voor dat doel niet steeds onder de menigte te begeven, ook de geïllustreerde pers en niet minder de beeldwerking in de met zorg opgebouwde compositie in tal van advertenties van grote zaken. De geaccentueerde close ups leveren verrassend studie- en vergelijkingsmateriaal inzake de esthetische kenmerken van het gebit bij de verschillende leeftijdstypen. Daaruit kan men vooral afleiden wat bij een weergave in de frontopstelling, wil men de individualiteit van de tandeloze geen geweld aandoen, moet worden vermeden.

In enkele afbeeldingen is getracht aanschouwelijk weer te geven het verschil in effect dat met inachtneming der daarvoor geldende regels, resp. met verwaarlozing ervan tot stand is gekomen.

P. H. BUISMAN